

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1952

Ε.Υ.Δ. ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ

[ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ]

Ἄνγκη συνθέσεως, ἀνάγκη συνολικῶν ἀπόψεων, αἴσθησις τοῦ ἀνθρωπίνου σὲ μιᾶ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μηχανισμό τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σπένσερ, ἀντίστασις πρὸς τὸν αὐτοματισμό, ἀποστροφή πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀξίας τῆς τεχνικῆς ὡς μέσου λύσεως ὄλων τῶν προβλημάτων ποῦ ταλαιπωροῦν τὸν ἄνθρωπον, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματα ποῦ σημαδεύουν τὴν εἰσοδὸν τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως στὸν αἰῶνα μας. Ὅλες αὐτές οἱ τάσεις με ἀρκετὴ σύγχυσις, εἶναι ἀλήθεια, με χάσματα, με παλινδρομήσεις, ἀλλὰ καὶ με δύναμιν ἐντελῶς ἀσυνήθιστην, σημειῶνουν τὴν παρουσίαν τους στὴ Γαλλίαν με τὸν Μπερξόν, τὸν Μπλοντέλ, τὸν Λεὼν Μπρυνσβίκ, στὴ Γερμανίαν, λίγο ἀργότερα, με τὸν Ἐδμόνδο Οὔσσερλ. Με τὴν ὥθησιν τῶν διανοητῶν αὐτῶν δημιουργήθηκε τὸ σημερινὸ καινούργιον κλίμα φιλοσοφικῆς σκέψεως ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον μ' αὐτὸ τοῦ περασμένου αἰῶνα. Μιὰ βαθύτατη ἀλλαγὴ κατευθύνσεως σημειῶνεται στὴ σκέψιν με τὸν Μπερξόν καὶ τὸν Μπλοντέλ στὴ Γαλλίαν, με τὸν Μπράντλεϋ στὴν Ἀγγλίαν, με τὸν Οὔσσερλ στὴ Γερμανίαν. Ὁ Μπερξόν πρῶτος χρονολογικὰ στὸν αἰῶνα μας μᾶς ἔκανε βαθειὰ αἰσθητὴ τὴν ἀνάγκην μιᾶς ἀλλαγῆς στάσεως: Ἡ περίφημη διάκρισις ποῦ ἔκανε ἀνάμεσα διαισθήσεως καὶ σκέψεως, ἀνάμεσα κλειστῶν κοινωνιῶν καὶ θρησκείων καὶ ἀνοικτῶν, χαρακτηρίζει τὴς κατευθύνσεις τῆς σκέψεως στὴν ἐποχὴν μας. Ἡ σκέψιν κατατείνει πρὸς τὴν ταξιθέτησιν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νόμων ποῦ ἐπιτρέπουν τὴς προβλέψεις καὶ τὴς τεχνικὰς ἐφαρμογὰς. Ἡ τάσις αὐτὴ εἶναι ὠφέλιμη, ἀκόμη καὶ ἀπαραίτητη ὅσο βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ ὕλικου κόσμου, ὅσο ὁμως ὠφέλιμη εἶναι στὴν περιοχὴ αὐτὴ τόσο καταστρεπτικὴ γίνεται ἀπὸ τὴ στιγμὴν ποῦ θὰ ἀξιώσει νὰ συλλάβῃ τὸ πνεῦμα μέσα στὴν ἰδιαιτέραν ζωὴν του, μέσα στὴν ἐλευθερίαν του, μέσα στὸ ἀνάβλυσμα τῶν ἐπινοήσεών του, γιατί ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶναι ὁ τόπος τῆς διαισθήσεως.

Ἡ ἴδια τάσις παρατηρεῖται καὶ στὸν

Μπλοντέλ με τὴ γνωστὴ θέσιν του γιὰ τὴν Πράξιν (Action). Γιὰ τὸν Μπρυνσβίκ πάλιν ἡ Ἐπιστήμη — καὶ ἔχει κυρίως ὑπ' ὄψιν του τὰ φυσικομαθηματικά — δὲν εἶναι σύνολον συνταγῶν γιὰ τὴν ἀνεσθίαν τοῦ ἀνθρώπου: εἶναι πρὸ πάντων αἴτημα ἀλήθειας, ἀληθινὸ ἀξίωμα γνήσιας πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ ἴδια περίπου στάσις παρατηρεῖται καὶ στὸν Μπράντλεϋ στὴν Ἀγγλίαν, στὸν Οὔσσερλ καὶ τὸν Οὔκεν στὴ Γερμανίαν.

Γενικά, οἱ διανοητὲς αὐτοὶ ποῦ στέκονται στὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνα μας καὶ τὸν ἐγκαινιάζουν, θεωροῦν τὸ πνεῦμα ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα ἀλλ' ὡς ἀρχήν. Ὑπάρχει ἕνα διάχυτον καθαρὰ σπιριτουαλιστικὸν πνεῦμα ἀλλὰ θετικὸ καὶ ἐχθρικὸ πρὸς τὴς γενικότητες. Τὸ ἄμεσο δεδομένο (Μπερξόν) δὲν εἶναι μιὰ ἐπιφανειακὴ αἴσθησις ἀλλὰ τὸ βαθὺ ἐγὼ (μοὶ profond), ἡ θρησκεία (Μαρσέλ) δὲν εἶναι προϊόν τῆς ἱστορίας ἀλλὰ μιὰ μορφή τῆς ἀνθρώπινης μοίρας, ἡ ἐπιστήμη (Μπρυνσβίκ, Οὔσσερλ) δὲν ἀντικρύζεται στὰ πρακτικὰ τῆς ἀποτελέσματα ἀλλὰ στὴν πνευματικὴν τῆς σημασίαν. Με αὐτοὺς τοὺς καινούργιους δρόμους ἡ σκέψιν τῆς ἐποχῆς μας προσανατολίζεται πρὸς νέους ὀρίζοντες. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους, εἶναι καὶ ἡ Φαινομενολογία.

Ἡ φαινομενολογία. Στὴ γλῶσσαν τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐποχῆς μας, οἱ ἐκφράσεις «Φαινομενολογία», «Φαινομενολογικὴ ἀνάλυσις» εἶναι συνηθέστατες. Κατάγονται ἀπὸ μιὰ κίνησιν πνευματικὴν ποῦ ἐγκαινιάζει στὴ Γερμανίαν ὁ Οὔσσερλ. Ἡ θεωρία ἡ καλύτερα ἢ μέθοδος τοῦ Οὔσσερλ παρουσιάζει ἀρκετὰς δυσκολίας. Δὲν ἔχομε ἀκόμη τὴ συνέχειαν τοῦ πρώτου τόμου τῶν βιβλίων του: «Ἰδέες κατευθυντήριες τῆς καθαρῆς Φαινομενολογίας» ποῦ κυκλοφόρησε στὰ 1913, συνέχεια ποῦ μᾶς εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ σύγγραφεας, πεθαμένος στὰ 1945, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ μακρὰ ζωὴ ἀληθινοῦ φιλοσόφου. Ἡ ἐπίδρασις του στὴ σύγχρονον σκέψιν εἶναι ἀπὸ τὴς πιὸ πλατεῖες καὶ βαθειές. Ὁ Οὔσσερλ ὀρίζει τὴν φαινομενολογίαν ὄχι ὡς ἀπόκτησιν καινούργιων γνώ-

σεων πού ἔρχονται νά προστεθοῦν στίς παλιές, ἀλλὰ ὡς ἀλλαγὴ προοπτικῆς, ὡς «μιά κατεύθυνση τοῦ βλέμματός μας πού γυρίζει ἀπὸ τίς ὑπὸ παρατήρηση πραγματικότητες πρὸς αὐτὸν τὸν χαρακτήρα τοῦ ὄντος τῶν ὑπὸ παρατήρηση πραγματικότητων» (βλ. Husserl, *Phänomenologie und Psychologie*, σελ. 488). Γιά νά νοιώσουμε τὴν καινούργια αὐτὴ ἀσκήση πού μᾶς προτείνει ὁ Οὐσσσερλ, θὰ καταφύγουμε σ' ἓνα παράδειγμα. Ἐλπίζουμε ἔτσι ν' ἀποφύγουμε μακρῆς ἀναπτύξεις πού δὲν τίς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης. Λοιπὸν βλέπω μπροστά μου τὸ τρεμούλιασμα τῶν φύλλων ἑνὸς δέντρου, τρεμούλιασμα κάτω ἀπὸ τὸν ἀνεμὸ πού κινεῖ ὀλόκληρο τὸ δέντρο. Κατ' ἀρχὴν, ἔχω μιὰ ἐξήγηση αὐτοῦ πού βλέπω, μιὰ ἐξήγηση μὲ βάση τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς — νόμοι ἰσορροπίας, νόμοι διασπορᾶς τοῦ φωτός κλπ. — πού ἔτυχε νά ἔχω μάθει. Ἀλλὰ τώρα, μὲ τὴ μέθοδο τοῦ Οὐσσσερλ, θέλω ν' ἀφήσω κατὰ μέρος ὅλες αὐτές τίς φυσικὲς πραγματικότητες. Θέλω νά κρατηθῶ σ' αὐτὸ πού φαίνεται, στὸ φαινόμενο, σ' αὐτὸ τὸ καθαρὸ φρικίασμα τῶν φύλλων, σ' αὐτὴν τὴ βιωμένη ἐντύπωση, σ' αὐτὴν τὴ ροή. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴ στάση — ἀντίθετα μὲ τὸν φυσικομαθηματικὸ — δὲν μπορῶ ν' ἀποσπασθῶ τὴν ἐντύπωση αὐτὴ ἀπὸ τὸ σῶμα μου καὶ ἀπὸ τὴ συνείδησή μου πού ὑφίσταται τὴν ἐντύπωση αὐτή. Τὴ ζῶ τὴν ἐντύπωση αὐτὴ ὡς μιὰ συμπαρουσία, ὡς μιὰ ὁμοχρονικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ πράγματος (φρικίασμα τῶν φύλλων) πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σχέση τῆς αἰτιότητος. Οὔτε ἐγὼ μπορῶ ν' ἀποσπασθῶ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν ἐντυπώσεων — τὸ τρεμούλιασμα τῆς φυλλωσιάς — οὔτε αὐτὸς ἀπὸ ἐμέ. Ἐάν γίνει ἡ ἀπόσπασή αὐτὴ, μεταφερόμαστε στὴν περιοχὴ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ φυσικομαθηματικοῦ. Ἡ οὐσσσερλιανὴ αὐτὴ ἀσκήση δὲν καταργεῖ βέβαια τὸν κόσμον τοῦ φυσικομαθηματικοῦ, ἀλλὰ τὸν τοποθετεῖ μέσα σὲ «παρένθεση», ὅπως λέει ὁ Οὐσσσερλ. Νὰ ἐλευθερώσουμε τὸ βλέμμα μας γιὰ νά γίνει πρόσφορο γιὰ τὴν ἀνάλυση αὐτὴν τὴν καθαρὰ βιωμένη εἶναι ἡ πρόθεση τῆς νέας αὐτῆς μεθόδου, τῆς Φαινομενολογίας.

Ἡ Φιλοσοφία ἐδόουλεψε σὲ μιὰ μακρὰ σειρά αἰώνων ἐπάνω στὰ ὑποδείγματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Τώρα ἔχουμε ἀλλαγὴ κατευθύνσεως. Μὲ τὴν καινούργια αὐτὴ μέθοδο τὸ βιωμένο πού εἶναι ροϊκὸ δὲν ἐπιδέχεται προσδιορισμὸ ἀλλὰ μόνον περιγραφή. Ἐτσι ἡ φιλοσοφία γίνεται περιγραφικὴ, Ἐτσι στίς μέρες μας βρισκόμαστε στοὺς ἀντίποδες τῶν μακρῶν ἐκείνων ἀλύσεων τῶν καρτεσιανῶν συλλογισμῶν πού προλόγιζαν τὰ παλιὰ φιλοσοφικά συγγράμματα. Τὰ σημερινὰ φιλοσοφικά ἔργα

ἀποφεύγουν συστηματικὰ τίς οἰκοδομὲς αὐτῆς τῶν ἀφηρημένων λογικῶν σχημάτων γιὰ νά πᾶνε κατ' εὐθείαν «σ' αὐτὰ τὰ πράγματα», ὅπως λέει ὁ Οὐσσσερλ. Ἐτσι στὰ ἔργα τοῦ σύγχρονου φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ἀπουσιάζει αὐτὸ πού ἐννοοῦν με τὸν ὄρο: «Γνωσεολογία» πού ἀποτελοῦσε τὴ βάση τῶν ἔργων τῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν προσπάθεια ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ὀρίων τοῦ πνεύματος μας. Ἀπουσιάζουν ἐπίσης οἱ γενικὲς θεωρίες πού προσπαθοῦσαν νά ἐρμηνεύσουν σύνθετες καταστάσεις συνδυάζονται ἀπλά, στοιχειακὰ φαινόμενα, ὅπως οἱ θεωρίες τοῦ associationisme. Τουναντίον μὲ τὴ φαινομενολογία ἔχουμε τὴν εἴσοδο στὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς μας τῆς ἐνορατικῆς περιγραφῆς.

Ἡ Ψυχολογία τῆς Μορφῆς (*Gestaltpsychologie*). Ἐνα ἄλλο θεμελιακὸ γνῶρισμα τῆς συγχρόνου σκέψεως πού ἔρχεται νά συμπληρώσει τὴ φαινομενολογία, εἶναι ἡ Ψυχολογία τῆς Μορφῆς. Ἡ κίνηση αὐτὴ ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Γερμανία, ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια ψυχολογίας τοῦ Κάρλ Κόφφα (Karl Koffka) καὶ τοῦ Βόλφραγκ Κέλλερ (Wolfgang Köhler). Στὴ Γαλλία τὴ νέα αὐτὴ πνευματικὴ στάση τὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ Πῶλ Γκιγιὼμ. Κι' ἐδῶ, ὅπως καὶ στὴ φαινομενολογία, ἔχουμε ἀλλαγὴ κατευθύνσεως. Ὁ Πῶλ Γκιγιὼμ στὸ ὠραῖο του βιβλίου «Ψυχολογία τῆς Μορφῆς» (σελ. 143) μᾶς λέει γιὰ τὴν καινούργια αὐτὴ ψυχολογία πῶς εἶναι ἀπλὴ ἐπιστροφή στὰ ὑπὸ παρατήρηση γεγονότα, χωρὶς προκατάληψη, καθαρὴ φαινομενολογικὴ περιγραφή. Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ «προκατάληψη» πού ἀποκρούει ἡ Ψυχολογία τῆς Μορφῆς; — Εἶναι ἡ διαδικασία μὲ τὴν ὁποία ἐδόουλεε ἡ παλιὰ ψυχολογία, ἡ ψυχολογία τοῦ Condillac: Ἡ μέθοδος τῆς προσθέσεως τῶν ἀπλῶν, τῶν στοιχειακῶν φαινομένων, τοῦ ἐνὸς ἐπάνω στὸ ἄλλο καὶ ἡ δημιουργία ἔτσι συνθέτων φαινομένων. Ἐτσι ἔβρισκαν στὴν αἴσθηση τὰ ἀπλά στοιχειακὰ γεγονότα πού τὰ μάζευαν καὶ παρουσίαζαν τὴ γνώση. Πολλές πάλι στοιχειώδεις ἀνακλαστικὲς κινήσεις ἐνούμενες ἔδιναν μιὰ θεληματικὴ πράξη. Προσπάθεια δηλ. νά ἐξηγηθεῖ ἡ γέννηση συνθέτων φαινομένων διὰ τῆς συσσωρεύσεως ἀπλῶν, στοιχειωδῶν γεγονότων. Ἀλλὰ, λέει ἡ Ψυχολογία τῆς Μορφῆς, μὲ τὴν ἀπλὴ πρόσθεση στοιχείων δὲν μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ τὸ πῶς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα μπαίνουν σὲ μιὰ καινούργια ὑφή, πῶς παρουσιάζουν ἕναν νέο σκελετό, μιὰ νέα Μορφή, ἐνιαία, μοναδικὴ πού δὲν ἀνέχεται τεμάχισμα, ὅπως δὲν ἀνέχεται τεμάχισμα ἡ μορφή τοῦ Παρθενῶνα π.χ. ἢ μιὰ μελωδικὴ φράση τοῦ Σοῦπερτ. Πρέπει, μᾶς λέει ἡ Ψυχολογία τῆς Μορφῆς, νά πᾶμε πρῶτα στὸ σύνολο, πρὶν ρωτήσουμε πῶς συνδυάζονται τὰ μέ-

ρη. Πρέπει ἀκόμη νὰ πᾶμε μακρύτερα καὶ νὰ ποῦμε πὼς αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς εἶναι ἓνα ψευδοπρόβλημα γιὰτὶ ὑποθέτουμε ὅτι «ἐν ἀρχῇ» ὑπάρχουν στοιχειακὰ φαινόμενα, πράγμα πού δὲν εἶναι ἀκριβές, γιὰτὶ «ἐν ἀρχῇ» εἶναι σύνολα, μορφές. Ἡ Μορφὴ ἢ ἡ ὕψὴ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ ὄντος καὶ στὸν ὕλικὸ καὶ στὸν πνευματικὸ κόσμον. Σ' αὐτὸ τὸ πόρισμα καταλήγει ἡ φιλοσοφία τῆς Μορφῆς.

Ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Ἱστορία. Ὅπως εἶδαμε, ἀντικείμενο τῆς σημερινῆς σκέψεως δὲν εἶναι οὔτε ἡ φύση οὔτε τὸ πνεῦμα χωριστά, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος στὴ συγκεκριμένη του πραγματικότητα, πού ἐνώνει φύση καὶ πνεῦμα. Ὁλόκληρη ἡ σύγχρονη φιλοσοφικὴ κίνηση θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθεῖ: Φιλοσοφικὴ Ἀνθρωπολογία. Ἄλλ' ὁ Ἄνθρωπος πού εἶναι τὸ θέμα τοῦ σύγχρονου στοχασμοῦ δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ντεκάρτ ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Πασκάλ. Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ τῆς μοίρας, ὁ ριγμένος σὲ μιὰ γωνιά τοῦ σύμπαντος, μὲ τὸ μεγαλεῖο του καὶ τὴ δυστυχία του. Γεμάτα ἀπὸ Πασκαλιανὰ θέματα εἶναι τὰ βιβλία τῶν κορυφαίων φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς μας, τὰ βιβλία τοῦ Χάϊντέγγερ καὶ τοῦ Γιάσπερς. Ἀντίθετα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ντεκάρτ θὰ γίνετὶ τὸ ἀφηρημένο ὄν τῶν διανοητῶν τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰῶνα, ἓνα ὄν κομμένο ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του, κομμένο ἀπὸ τὸ σύμπαν πού τὸ περιβάλλει. Ἡ σημερινὴ σκέψη ὅμως βλέπει τὸν ἄνθρωπον στὴ σχέση του μὲ τὴν Ἱστορία. Βλέπει τὴν ἱστορικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χάϊντέγγερ, ὁ Γιάσπερς, ὁ Σάρτρ εἶναι οἱ μεγάλοι φορεῖς τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τῆς ἱστορικότητας στίς μέρες μας.

* * *

Ἄλλ' ἡ σκέψη τῆς ἐποχῆς μας ἔχει καὶ ἄλλες χαρακτηριστικὰς πλευρὰς πού ἀποτοματίζουν ἀπὸ τὴ σκέψη ἄλλων ἐποχῶν: Γιὰ τὸν σύγχρονον στοχασμὸ ἡ κοινωνιολογικὴ ἀντίθεση. Ἀτομο-Κοινωνία πού ἐκυριάρχησε τὸν περασμένο αἰῶνα, εἶναι ἓνα ἀκόμη ψευδοπρόβλημα. Ὁ Γεώργιος Γκούρβιτς, στὸ τελευταῖο βιβλίον

του «Vocation actuelle de la Sociologie» (σελ. 26) ἐκφράζεται ἔτσι: «Σήμερα ἡ συζήτηση πᾶνω στὸ θέμα τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀτόμων καὶ κοινωνίας πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὅτι κλείστηκε». Δὲν ὑπάρχει πιά ζήτημα κοινωνίας καὶ ἀτόμου ὡς ἀποκλειστικῶν ἐνοτήτων, ἐξωτερικῶν. Ὁ ἀμερικανὸς ἐξ ἄλλου διανοητῆς Ντίουϊ εἶναι σχετικὰ δεξιότερος: «Οἱ ὄροι» — μᾶς λέει — «ἄτομο καὶ κοινωνία εἶναι πάρα πολὺ ἀμφίβολοι καὶ τὸ ἀμφίβολο αὐτὸ θὰ ὑπάρχει μοιραῖα ἐφ' ὅσον ἐπιμένουμε νὰ θεωροῦμε τοὺς δύο αὐτοὺς ὄρους ὡς ἀντιθετικούς». Ὁ σύγχρονος πάλι κοινωνιολόγος ἐρευνητῆς Μαρσέλ Μὼς θὰ δώσει μιὰ ὠραία διατύπωση: Ὁ πλήρης ἄνθρωπος ἔχει μέσα του ὅ,τι κατέχει ἡ πλήρης κοινωνία. Ὅπως ἡ μικροφυσικὴ τῶν ἡμερῶν μας στηρίζεται στὸ σύνολο τῶν σχέσεων τῶν μερῶν ἐνὸς ἀτόμου γιὰ νὰ τὸ ἀπομονώσει στὴν ἐρευνά της ἔτσι καὶ ἡ κοινωνιολογία ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια τακτικὴ καὶ ἀπὸ μερικοῦς, στὴν Ἀμερικὴ, ὀνομάζεται «μικροκοινωνιολογία» κατὰ τὸ μικροφυσικὴ. Θέματά της εἶναι τὸ Ἐγώ, τὸ Ἐσύ, τὸ Ἐμεῖς σὲ μιὰ ἐνότητα ὁμοῦς μοναδική, ἄτμητη. Τὸ Ἐσύ δὲν εἶναι ὁ περιορισμὸς τοῦ Ἐγὼ ἀλλὰ ἡ πηγὴ τοῦ Ἐγὼ. Ὑπάρχει κι' ἐδῶ τὸ ἴδιο πνεῦμα πού διακρίνει τὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς μας: Τάση φαινομενολογικῆς περιγραφῆς καὶ ἐγκατάλειψη τῆς διαδικασίας τῆς ἀναλύσεως. Ἀφετηρία της εἶναι οἱ δεδομένες, μὴ ἀναλύσιμες, σύνθετες πραγματικότητες.

Ἐναντίον τέλος τοῦ ἰδεαλισμοῦ τῶν ἀφαιρέσεων καὶ τῶν γενικοτήτων θὰ διαδηλώσουν τὴν ὑπαρξὴ τους δύο σύγχρονες πνευματικὲς κινήσεις: Ὁ νεοθωμισμὸς μὲ τὸν Μαρταῖν καὶ τὸν Ζιλσὸν καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς Ὑπάρξεως. Κοινὸ χαρακτηριστικὸ καὶ τῶν δύο κινήσεων εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ στὴ μοναδικότητά της πού βάζουν θεμέλιο τῆς κινήσεώς των. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀγωνία του, μὲ τὴν πάλη του, μὲ τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς του, ὁ ἄνθρωπος ὄχι τῆς καθημερινότητος, ἀλλὰ τῶν ἀκραίων στιγμῶν τῆς ὑπάρξεώς του, τῶν στιγμῶν τοῦ θανάτου, τοῦ ἔρωτα, τῆς ἀποφάσεως εἶναι τὸ θέμα καὶ τοῦ νεοθωμισμοῦ καὶ τῶν φιλοσόφων τῆς Ὑπάρξεως.

Κ. Ι. ΔΕΔΟΠΟΥΛΟΣ

